

Den allmänna säkerheten

En av det rika samhällets mest svårsmälta paradoxer är den stigande brottsligheten. Inte nog med att egendomsbrotten ökar; trots välfärd och humaniserad samhällsmiljö framträder en förskräckande stegring av våldsbrottsligheten, som innebär att den allmänna säkerheten till liv och lem blir alltmer bristfällig. I de stora tätorterna känner sig människorna otrygga på offentliga platser och på allmänna trafikmedel. I icke så få av Amerikas och Europas stora städer är det inom stora stadsdelar bokstavligen talat livsfarligt att vistas utomhus nattetid.

Även det lilla och glesbefolkade Sverige har fått sin beskärda del av denna det moderna industrisamhällets problematik. Under efterkrigstiden har brottsligheten, och i samband därmed den elementära uppgiften att upprätthålla den allmänna säkerheten, växt upp till stora politiska frågor. Där man på 1950-talet klagade över den meningslösa förstörelsen av gatlyktor och parksoffor, där står man nu förfärad inför den terror på tunnelbanorna, som bedrivs av kriminella eller asociala. Där man på sin tid irriterades av bråk mellan ungdomsligor, där får man nu bevittna veritabla upplopp av raggare. Polisen kan ibland nätt och jämnt skydda sig själv och sina lokaler.

Den dystra sanningen är förmodligen, att dessa företeelser har så komplicerade orsaker att vi står och länge till kommer att stå förvirrade och tveksamma. Ännu för något decennium sedan trodde man allmänt att en generös ungdomsvårdande politik i förening med en individualpre-

ventivt inriktad kriminalvård ganska snabbt skulle skapa ett samhälle med minskande brottslighet. Det gällde bara att göra vad man i fattigsamhället inte hade råd med, nämligen att över hela linjen gå fram med ideella principer och humanitära metoder.

Naturligt nog i ett sådant läge höjs röst för en återgång till »effektivare» metoder. Hårdare polis och strängare straff, skulle inte det vara lösningen?

Så enkelt är emellertid inte problemet. Då skulle man för länge sedan ha löst det i USA. Där har man kämpat med storstadens och den teknologiska civilisationens brottslighet mycket längre än vi. Där är också den politiska opinionen beredd att taga till drastiska metoder, långt hårdare än vad vi i Sverige skulle acceptera. Men huvudlinjen i amerikansk kriminalpolitik är inte – trots tragedierna i Attica och annorstädes – att skärpa samhällets polisiära och straffrättsliga motvärn. I de fall man försökt göra så har man nämligen inte nått bestående pacifiering utan en ökad brutalisering på båda sidor. I stället satsar man på forskning, experiment med förbättrade anpassnings- och vårdmetoder samt på allmänna socialpolitiska åtgärder.

Så gör vi också tillsvidare i Sverige, fast inte alls i den utsträckning som egentligen skulle behövas. Förklaringen är helt enkelt att inte ens det rika samhället orkar med att lösa alla sina problem på en gång. Med de stora framsteg som görs inom medicin, psykiatri och samhällsforskning är det antagligt att vi, främst med hjälp av forskningsresultat och erfarenheter utifrån,

efterhand skall kunna utveckla en mera effektiv social anpassningspolitik och kriminalvård än den vi nu har.

Det frågas då med rätta om vi skall passivt åse hur våldsbrottsligheten breder ut sig och medborgarnas otrygghet ökas – i väntan på förhoppningsvis kommande framsteg inom kriminalpolitisk teori och praktik.

Dessbättre inte. Vi kan göra två saker. Den första är att kvantitativt och kvalitativt stärka den utmärkta polis, som vi i Sverige har. Trots alltför knappa resurser har den lyckats att hålla en linje, som innebär fasthet utan brutalitet och klok lagtillämpning utan eftergivenhet. Det är en svår linje att följa, och den innebär ofta utomordentliga påfrestningar på den enskilde polismannens lojalitet och omdöme.

Just därför att vi har ett högtstående polisväsen är det värt överväga, vad som kan göras för att stärka dess ställning och öka förståelsen för dess uppgift inom den allmänna opinionen. Man kan gå ett steg längre och fråga vad som kan göras för att förstärka medborgarnas villighet att spontant och aktivt ingripa på polisens sida, när den kommer i trångmål, liksom överhuvudtaget villigheten att hjälpa människor, som utsätts för våldsbrott. För närvarande är det, skamligt nog, så att busen eller våldsmannen kan härja fritt på gatan i tryggt medvetande om att folk nästan aldrig hjälper hans offer. Om polis inte finns i närheten är han herre på täppan. Förr i tiden skulle han inte ha varit det; då låg ansvaret för lag och ordning mera direkt och konkret på varje enskild.

Med institutionaliseringen av samhällsfunktionerna har på detta liksom på många andra områden följt en känsla av personlig ansvarsfrihet.

Detta samhälle, som i sina mekanismer måste rationalisera bort så mycket av den enskilda människans känsla av självansvar och medansvar borde anstränga sig att vända på denna attityd. Det borde och kunde ske redan genom skolan. Men det finns möjlighet att också vidtaga åtgärder, som sannolikt skulle verka både snabbt och effektivt. Samhället borde direkt belöna den som ingriper mot våldsbrott eller till polisens hjälp. Sålunda borde justitiedepartementet ha en fond disponibel för ekonomiska belöningar till den aktivt ingripande medborgaren. Nivån på dylika räddningspremier bör sättas så högt, alltefter faran vid ingripandet, förslagsvis från 5 000 till 25 000 kronor, att medvetandet om möjligheten till belöning skulle utgöra ett starkt incitament till handling.

Till den som invänder att människor bör göra det rätta utan att belönas, kan frågas: när gör de det? Dessutom är det väl ändå mera upplyftande att se människor tävla om att komma hjälplösa våldsoffer eller nödsatta poliser till hjälp i stället för att som nu se dem likgiltiga. En mera aktiv inställning från medborgarnas sida när det gäller att upprätthålla den allmänna säkerheten skulle sannolikt också få en tillbakahållande verkan på aggressiva element. Medvetandet om att polis och våldshotade människor kan vänta hjälp skulle få våldsmannen att tänka sig för innan han terroriserar andra.